

*Розвиток літератури,
драматургії та музики в
Україні у др.пол. ХІХ ст.*

Епіграф:

**“Чим залишиться людина? Сухою
вербою печалі? Чи, спалахнувши на
мить, зникне в полум'ї небуття?
Вона, якщо має душу, залишиться –
залишиться слідом в бутті наших
людей”**

(Леся Українка)

План

- 1. Умови розвитку української літератури і мистецтва
- 2. Література
- 3. Драматургія та театр
- 4. Музика
- 5. Народження і поширення національного гімну “Ще не вмерла України”

Завдання для класу:

*Продовжити заповнювати таблицю
“Розвиток культури України в др.пол. ХІХ
ст.”*

Проблемне питання:

*Довести, що розвиток літератури,
драматургії, музики др.пол. ХІХ ст. зумовив
зростання національної свідомості українців*

I. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ

*Головні теми,
які піднімали у своїй творчості
літературні митці др.пол. ХІХ ст.*

- 1) зображення історичних подій;
- 2) відображення життя українського суспільства;
- 3) заклик до боротьби проти національного і соціального гноблення

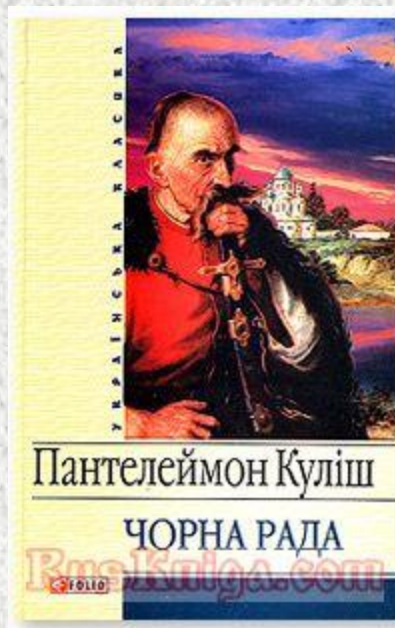
Пантелеймон Олександрович Куліш (1819-1897)

- **Місце народження:**
Вороніж
Глухівського повіту
- **Рід діяльності:**
письменник, поет,
фольклорист, етнограф,
перекладач, критик,
редактор, видавець
- **Magnum opus:** Чорна
рада

Літературна спадщина

- “Граматика”
- Поетичні збірки: “Хуторна поезія”, “Дзвін”, “Позичена кобза”
- Драматичні твори: “Байда, князь Вишнівецький”, “Петро Сагайдачний”, “Цар Наливай”
- Роман “Чорна рада. Хроніка 1663 року”.

Марія Олександрівна Вілінська (1833-1907)

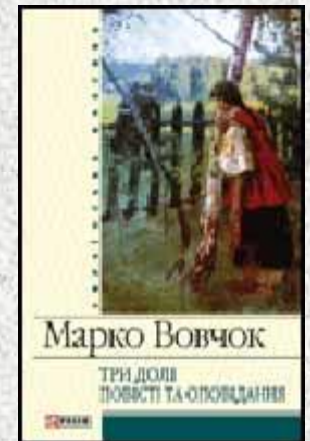
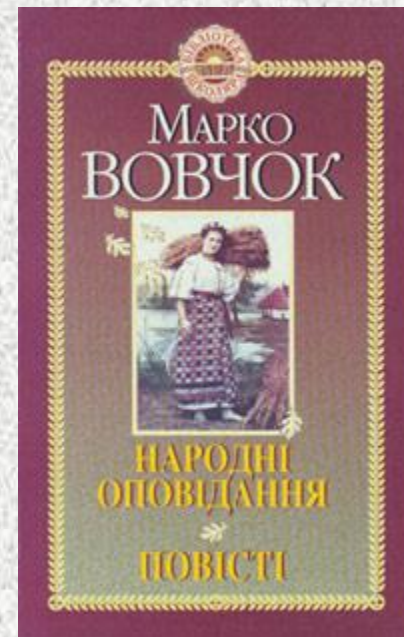

Марко Вовчок

- **Місце народження:**
маєток
Єкатерининське
- **Рід діяльності:**
українська
письменниця

Літературна спадщина

- “Народні оповідання”
- Оповідання “Два сини”, “Ледащиця”
- Повість “Інститутка”

Іван Нечуй-Левицький

(1838-1918)

- **Місце народження:**
м. Стеблів Київської
губернії, Канівського
повіту (нині —
Черкаська область,
Корсунь-Шевченківський
район)
- **Рід діяльності:**
письменник,
перекладач

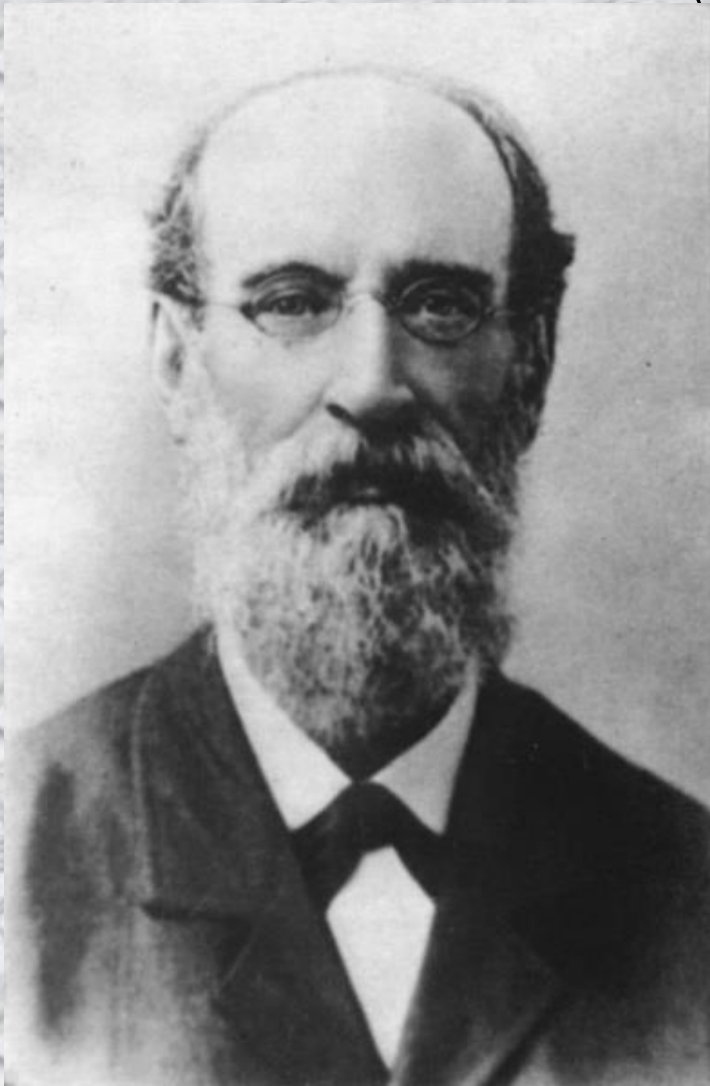
Літературна спадщина

Життя і побут

- українських селян і робітників, заробітчан “Микола Джеря”, “Бурлачка”, “Кайдашева сім’я”, “Сватання на Гончарівці”
- міщанства “На кожумяках”
- інтелігенції “Хмари”, “Над Чорним морем”
- священників
- “Старосвітські батюшки та матушки”,
- “Афонський пройдисвіт”

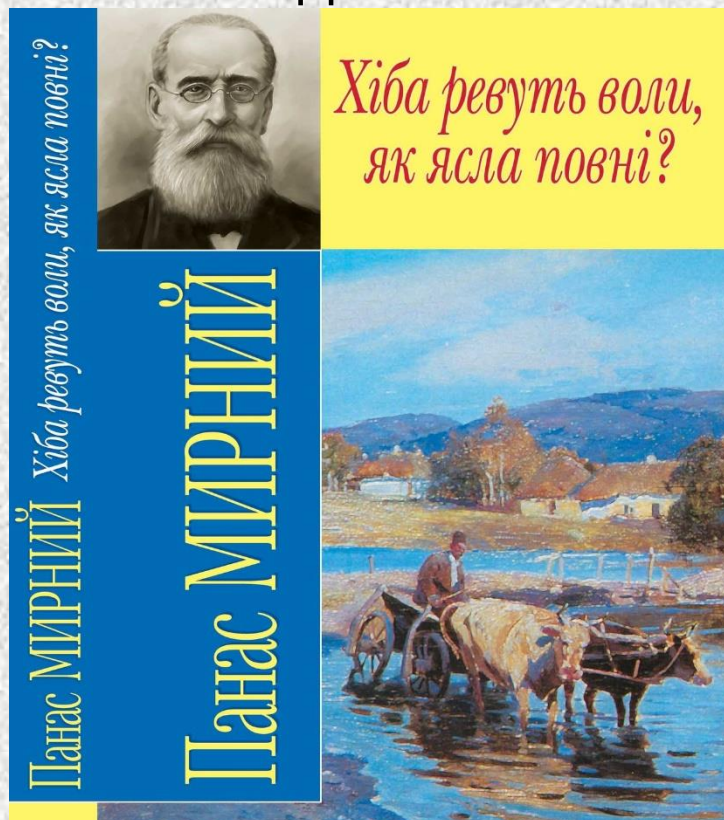
Панас Мирний
(Панас Якович Рудченко)
(1849-1920)

- **Місце народження:**
Миргород
- **Рід діяльності:** проза
- **Напрямок:** реалізм
- **Жанр:** роман,
оповідання, новела,
п'єса, повісті
- **Magnum opus:** Хіба
режуть воли, як ясла
повні?

Літературна спадщина

- “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”
- “Повія”
- “Лихі люди”
- “Сон”
- “Лихо давнє й сьогочасне”

Леонід Глібов
(1827-1893)

Літературна спадщина

- “Лебідь, щука і рак” “Вовк і лисиця”
- “Коник-стрибунець” “Чиж та голуб”
- “Ведмідь-пасічник” “Жаба і віл”

Іван Якович Франко

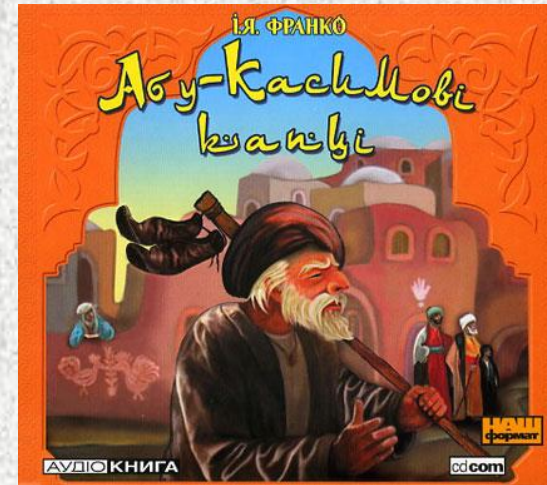
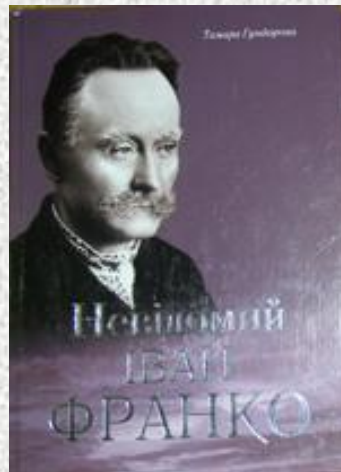
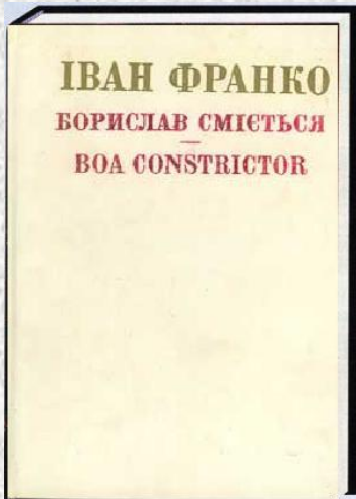
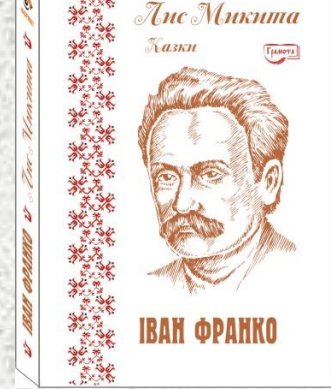
(1856-1916)

- **Псевдоніми:** Джеджалик, Живий, Кремінь, Мирон
- **Місце народження:** Нагуєвичі
- **Національність:** Українець
- **Громадянство:** Австро-Угорщина
- **Мова творів:** українська, польська, німецька
- **Рід діяльності:** письменник, поет, публіцист, філософ, громадський діяч, мовознавець, літературознавець, економіст, етнограф, перекладач
- **Напрямок:** реалізм
- **Жанр:** вірш, повість, роман, новела, оповідання, п'єса

Літературна спадщина

- Роман “Борислав сміється”
- Історична повість “Захар Беркут”
- Повість “Перехресні стежки”
- Новели “Сам собі винен”, “Ліси і пасовиська”, “Леси на челядь”
- Поетичні збірки “З вершин і низин”, “Мій Ізмарагд”
- Соціально-психологічна драма “Украдене щастя”
- Казки “Лис Микита”, “Абу-Касимові капці”

Леся Українка

(Лариса Петрівна Косач)

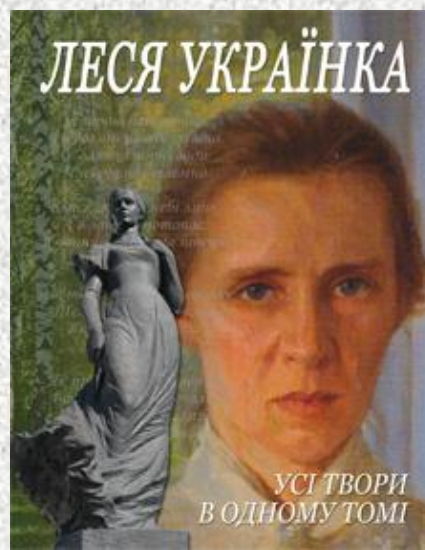
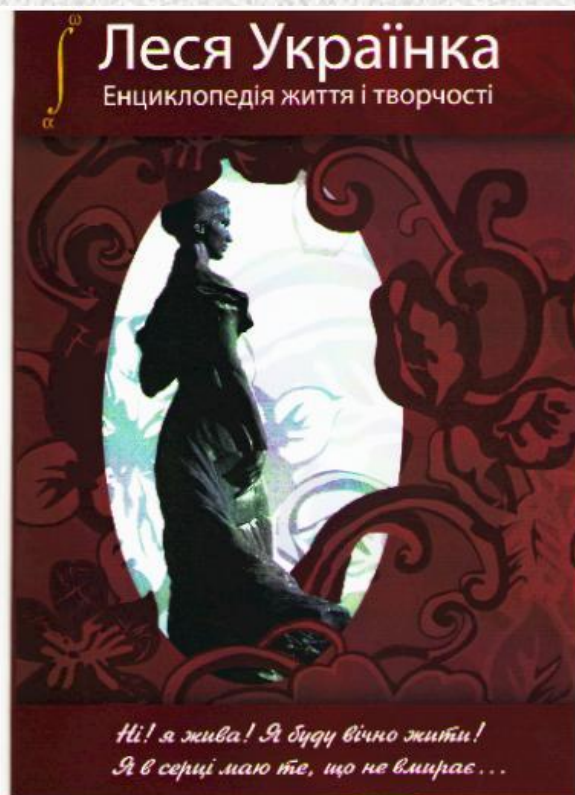
(1871-1913)

- **Місце народження:**
м. Новоград-Волинський
- **Національність:** українка
- **Громадянство:**
Російська імперія
- **Мова творів:**
українська
- **Рід діяльності:** прозаїк,
поет, драматург, публіцист
- **Жанр:** драматична
поема, вірш

Літературна спадщина

- “Лісова пісня”
- “Неофіти”
- “Ізоolda Білорука”
- “Камінний господар”

II. РОЗВИТОК ДРАМАТУРГІЇ І ТЕАТРУ

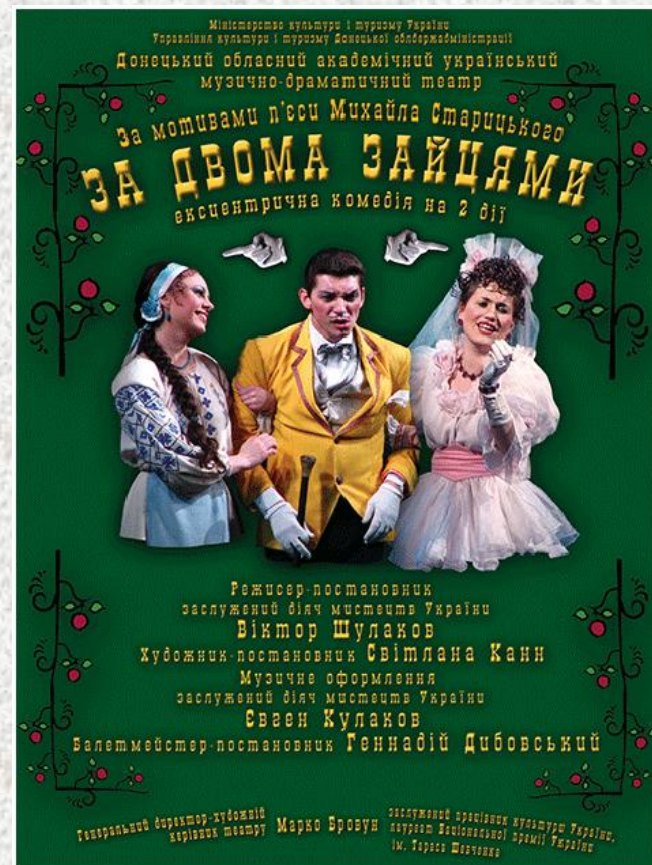
Михайло Петрович Старицький (1840-1904)

- **Псевдоніми:**
М. Старченко
- **Місце народження:**
Кліщинці
- **Громадянство:**
Російська імперія
- **Рід діяльності:**
поет, драматург, прозаїк,
театральний і культурний
діяч
- **Напрямок:**
реалізм
- **Жанр:**
пісня, роман, п'єса

Спадщина

- Соціально-психологічні драми: “Не судилося”, “У темряві”, “Талант”, “Ой не ходи, Грицю...”
- Історичні драми: “Богдан Хмельницький”, “Маруся Богуславка”, “Юрко Довбуш”
- Водевілі: “Як квбаса та горілка, то минеться і сварка”, “По-модному”
- Інсценізації та драматичні переробки: “За двома зайцями”, “Циганка Аза”

Іван Карпенко-Карий

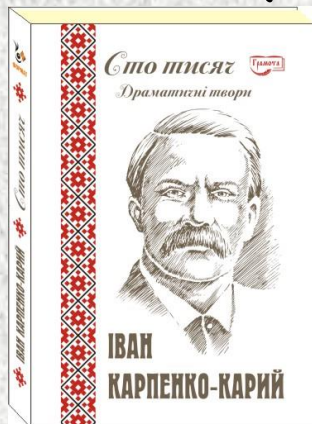
(1845-1907)

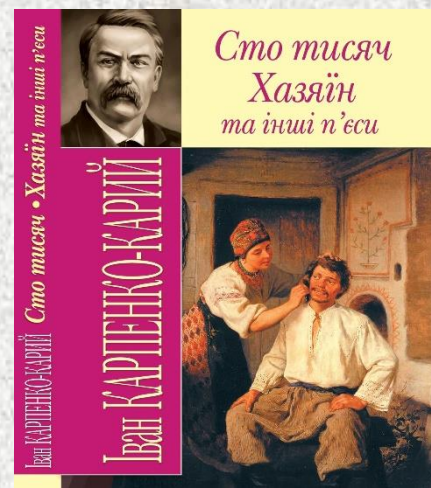
- **Псевдоніми:**
Карпенко-Карий, Гнат Карий
- **Місце народження:**
с. Арсенівка Бобринецького повіту Херсонської губернії
- **Національність:**
українець
- **Мова творів:**
українська
- **Рід діяльності:**
драматург, актор, театральний діяч
- **Жанр:**
комедія, трагедія, драма

Спадщина

- “Бурлака”
- “Наймичка”
- “Сто тисяч”
- “Суєта”

- “Безталанна”
- “Мартин Боруля”
- “Хазяїн”
- “Житейське море”

Марко Лукич Кропивницький

(1840-1910)

- **Місце народження:**
с. Бежбайраки (тепер с. Кропивницьке) на Херсонщині
- **Національність:**
українець
- **Мова творів:**
українська
- **Рід діяльності:**
письменник, драматург, театральний актор

*Театральна трупа Кропивницького,
1882 рік*

“Пошились у дурні”

“Дай серцю волю”

ЗАНЬКОВЕЦЬКА МАРІЯ КОСТЯНТИНІВНА

(1854-1934)

Видатна актриса українського професійного художнього театру.

Марія Костянтинівна Заньковецька (Адамовська) народилася 3 серпня 1854 р. в селі Заньки Ніжинського повіту на Чернігівщині в старій дворянській сім'ї. Освіту дістала в Чернігові в приватному пансіоні.

Театральне мистецтво полонило Марію Костянтинівну ще змалку.

По закінченні пансіону Марія Костянтинівна брала активну участь у виставах ніжинського аматорського гуртка, де особливий успіх мала в ролі Наталки ("Наталка Полтавка") та у водевілях М.Некрасова (Перепельського) і П.Григор'єва.

Замість вступу в консерваторію дружина артилерійського офіцера Хлистова, Марія Костянтинівна, переїхала в Бендери, куди було переведено на службу її чоловіка. Там вона й познайомилась з офіцером Миколою Тобілевичем (відомий пізніше як видатний український актор М.Садовський), жадібно вивчала російську та українську літературу, знайомила з ідеями революціонерів-демократів, праці яких зробили вирішальний вплив на формування світогляду молодой аматорки, її театральні-естетичних поглядів.

27 жовтня 1882 р. на сцені Єлисаветградського театру виступила в ролі Наталки ("Наталка Полтавка") в трупі М.Кропивницького. Так розпочався творчий шлях великого митця в українському професійному театрі.

Єлисаветград, Полтава, Київ, Чернігів, Харків, Ростов-

на-Дону, Житомир, Одеса, Петербург, Москва - від вистави до вистави - зростала слава М.Заньковецької, яка під керівництвом М. Кропивницького невтомно працювала над удосконаленням своєї акторської майстерності, засвоювала творчий метод М. Щепкіна.

Особливо гучний успіх мала М.Заньковецька в ролі Олени, в якій вперше виступила 16 грудні 1883 р. і не розлучалася понад 30 років. Усе бачене горе і сльози української жінки зуміла натхненно передати на сцені.

Разом з М.Кропивницьким, М.Старицьким, М.Лисенком, М.Садовським, П.Саксаганським, І.Карпенком-Карим вона брала активну участь у створенні українського професійного художнього театру.

Виступала у трупях М.Кропивницького (1882-83, 1885-88 рр., 1899-1900 рр.), М.Старицького (1883-85 р), Н.Садовського (1888-98р).

Після Жовтневої революції 1917 р. увійшло до складу Народного театру (А.Саксаганського), останній раз виступала на сцені у 1922 р.

Мистецтво Заньковецької високо оцінили І. Чайковський, Л. Толстой, А. Чехов, К. Станіславський, І. Репін. Їм'я Заньковецької носить Львівський український драматичний театр. У 1960 р. у Києві створено меморіальний музей-квартиру М.К.Заньковецької. Поховано видатну актрису на Байковому кладовищі.

Петро Чайковський

*Безсмертній від
смертного*

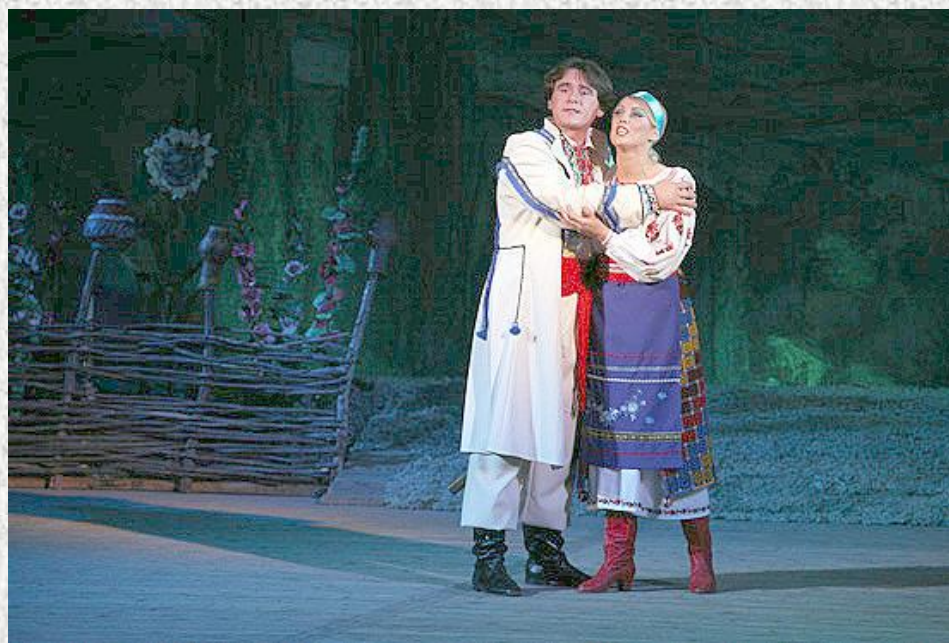
Марія Заньковецька

Семен Степанович Гулак-Артемовський (1813-1873)

- **Народився:**
с. Городище
(Черкаська область)
- **Діяльність:**
композитор

Микола Віталійович Лисенко

(1842-1912)

- **Місце народження:**
с. Гриньки
(Полтавщина)
- **Національність:**
українець
- **Професія:**
композитор, піаніст,
диригент, педагог.

Спадщина

- Оперы: “Різдвяна ніч”, “Тарас Бульба”, “Наталка Полтавка”, “Енеїда”
- Оперета “Чорноморці”
- Дитячі опери: “Коза-Дере́за”, “Пан Коцький”
- Поклав на музику вірші Шевченка, Франка, Лесі Українки

Павло Платонович Чубинський (1839-1884)

- **Місце народження:**
м. Бориспіль
- Відомий автор слів
Гімну України
- **Діяльність:**
етнограф, фольклорист,
поет, громадський діяч
- **Нагороди:**
Уваровська премія (1879)

Михайло Михайлович Вербицький (1815-1870)

с. Явірник Руський

с. Млини

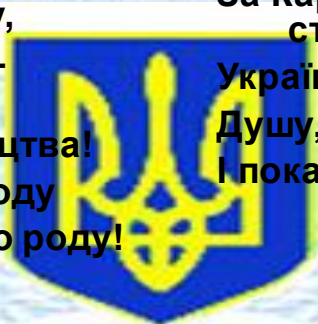
Державний гімн України

Первісний текст Чубинського

Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля!
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці!
Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І — покажем, що ми, браття, козацького роду!
Гей-гей, браття милі,
Нумо братися за діло,
Гей, гей, пора встати,
Пора волю добувати!
Ой, Богдане, Богдане, славний наш гетьмане,
Нащо оддав Україну ворогам поганим ?!
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемось України славними синами.
Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І — покажем, що ми, браття, козацького роду!
Спогадаймо тяжкий час, лихую годину,
тих, що вміли умирати за нашу Вкраїну,
Спогадаймо славну смерть лицарства-
козацтва!
Щоб не стратить марно нам свого юнацтва!
Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І — покажем, що ми, браття, козацького роду!

Державний Гімн України (до закону України
«Про Державний Гімн України» 6
березня 2003 року)

Ще не вмерла України ні слава, ні воля.
Ще нам, браття українці, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до
Дону,
В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро
зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.
Душу, тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згомонить
степами,
України слава стане поміж ворогами.
Душу, тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Державним Гімном України є національний гімн на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського в такій редакції:

*"Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.*

Приспів:

*Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду".*

Встановити, що урочисті заходи загальнодержавного значення розпочинаються і закінчуються виконанням Державного Гімну України.

Музичне виконання Державного Гімну України здійснюється під час проведення офіційних державних церемоній та інших заходів.

(Закон України "Про Державний Гімн України", ст. 1, 2)

м. Київ, 6 березня 2003 року

Президент України Л. Кучма